

ראיון

עם מנהל המכון להשתלמות
עורכי-דין
פרופ' א. רוזן-צבי

ראיינו: יוסי אפק ונתן וניג

ש. מה דעתך על תיקון מס' 17 לחוק לשכת עוה"ד?

ת. אני חושב שבאופן בסיסי החוק לא טוב מהטעמים הבאים:

א. הוא פועל נגד המגמה הרווחת לא רק בישראל של אקדמיזציה של מקצועות. זה תהליך רגרסיבי לפיו מקצוע משפטים איננו מחייב השכלה אקדמית ואיננו מחייב אותה הבנה ואותה גישה שבד"כ מקבל אדם כשהוא נמצא במסגרת אקדמית.

ב. הוא פורץ את מסגרת המקצוע בצורה לא מספיק מבוקרת ולא מספיק מקצועית. כדי לענות על מצוקה שעשויה להיות זמנית הוא יוצר תקדים שעלול להיות מסוכן לא רק לגבי משפטים אלא גם לגבי תחומים אחרים. בהקשר זה היה עדיף למצוא פתרונות פחות רדיקלים, פתרונות ארעיים כדי לפתור את המצוקה האמיתית.

ג. אני מסופק אם לשכת עוה"ד היא הגוף המסוגל למלא את התפקיד המעין-אקדמי שהוטל עליה על ידי המחוקק.

ש. מה נראה הפתרון הראוי לבעיה האקוטית של מספר המבקשים ללמוד משפטים לעומת מספר המתקבלים, על כל השלכותיה?

ת. אני תמכתי בכך שיאפשרו השכלה משפטית אקדמית מחוץ למסגרת הרגילה של הפקולטות למשפטים: למצוא דרך, במסגרת המועצה להשכלה גבוהה להרחיב את מסגרות הפקולטה או להוסיף עליהן מסגרות אקדמיות מוכרות, שיתנו מענה למצוקה הקיימת. גם מסגרות אקדמיות פרטיות. זה אולי היה מחייב שכ"ל יותר גבוה, שכ"ל דיפרנציאלי, שכר מרצים גבוה יותר, מתקנים נוספים, אבל יחד עם זה היה מבטיח רמת הוראה נאותה וממשיך את הגישה האקדמית של המקצוע.

פתרון אפשרי נוסף יכול להיות בדרך של שני מסלולי לימוד: אחד למשפטנים ואחד לעורכי-דין. מראש ילמדו אנשים משפטים כשהברירה שלהם איננה להיות עורכי-דין, אלא משפטנים, וההשכלה של משפטן תקנה להם את האפשרות להתקבל למשרות שונות בשירות המדינה, בחברות למניהן. כלומר אדם יהיה משפטן אקדמאי. מסלולים שונים כאלה מקובלים בעולם. כלומר, קיימים תחומים רבים ומראש אתה יכול לנתב

עצמך למסלול מסויים. אני מניח שאם יהיו משפטנים רבים יתכן ששירות המדינה יעדיף שחלק מהמשרות שלו יאוכלס על ידי משפטנים, כי השכלה משפטית בשירות הציבורי מביאה יתרונות רבים לנושאי המשרה: גם מבחינת יכולת החשיבה והניתוח, גם מבחינת חשיבה במושגים של הגינות, נאמנות, גישה שוויונית. יתכן מצב שתחומים נרחבים יותר בשירות הציבורי ובשירות הפרטי יתעשרו על ידי אנשים בעלי השכלה משפטית, אבל לשם כך אדם צריך לדעת מראש שהוא בוחר במקצוע הזה לא דוקא כדי לעסוק במקצוע זה בפועל אלא כדי להיות בעל השכלה משפטית.

ש. משנחקק החוק, כיצד לדעתך ראוי ליישם אותו?

בנתונים הנוכחים המסגרת הראויה ביותר למלא החוק בתוכן היא המכון להשתלמות עו"ד. כי הסגולה המיוחדת של המכון היא בשילוב שבין האקדמיה לבין הפרקטיקה, בין האוניברסיטה לבין הלשכה ובשילוב של שני סוגי אחריות: אחריות אקדמית ואחריות למקצוע עצמו. השילוב המיוחד הזה של 2 הרשויות האלה היתה יכולה להבטיח אחריות ציבורית שנוטל על עצמו גוף שלא למטרות רווח להקפיד על הרמה כמו גם על קבלה שוויונית, נאותה, גישה אינטגרטיבית של המקצוע. גם עיון משפטי גם שילוב של מקצועות קליניים כמו סיוע משפטי, סמינרים לניהול מו"מ וכיו"ב.

על ידי כך היינו משיגים גם את פתיחת השערים המבוקשת וגם רמה גבוהה מאוד של אחריות מקצועית, אחריות ציבורית, היבט ציבורי, כלומר שכ"ל לא למטרות רווח, ותנאי קבלה מכסימליים. את המגמה הזו אישרו באופן עקרוני בשלב הראשון גם הנהלת המכון, גם הפקולטה למשפטים וגם הועד המרכזי של הלשכה. לצערי, בין האישור העקרוני לאישור הסופי קרו כמה תקרים שאני מיצר עליהם מאוד.

ראשית הועלה ספק בדבר הצורך של הלשכה להיות מעורבת בהקמת בייס למשפטים. מי שהעלה הטענה אמר שהלשכה היא איגוד מקצועי של עו"ד שיש לו אחריות ציבורית אבל הוא איננו ממונה על החינוך המקצועי. עוד אמרו שהמכון להשתלמות עו"ד נועד לשמש

ש. האם השוק הישראלי יכול לקלוט כמות גדולה של עורכי-דין?

ת. אני רואה את הזעקה שעולה מתוך ציבור עוה"ד שהצפת המקצוע היא גזירה והציבור הזה לא יכול לעמוד בה, והתופעות שתתלוונה תהיינה פסולות. אין לי ספק שיוצב המחסום והוא יהיה בבחינות ההסמכה. ואז התוצאה תהיה שאדם שלמד 3 שנים בב"ס כזה אין לו תואר אקדמאי, לא נקלט במקצוע, בזבז 5-6 שנים מחייו הפוריות ביותר, ויוצא וידיע על ראשו. החברה הישראלית גרמה לו בכך נזק על ידי כך שאפשרה לו מוצא שבסופו של דבר הסתבר שהוא מבוי סתום.

ש. מה לדעתך תהיה תכנית הלימודים ורמתם של בתי הספר האלה?

ת. באופן בסיסי, תכנית לימודים של כזה בית ספר כוללת את כל מקצועות החובה שלומדים באוניברסיטאות, היא איננה כוללת סמינריונים ומקצועות בחירה כי ההנחה היא שסמינריונים ומקצועות בחירה הם היסוד של התמחות, של מומחיות מיוחדת שמקנה את ההתנסות האקדמית. אבל אנחנו שילבנו אל תוך תכנית הלימודים המוצעת מקצועות מבוא חשובים שלומדים יהיו מושגים קצת יותר רחבים מאשר רק מקצוע המשפטים עצמו כמו מבוא לכלכלה, מבוא לסוציולוגיה, ניסיון לשלב גם כמה מקצועות מעשיים בתחומים משיקים ומבואות של מקצועות אחרים.

לבתי הספר המקצועיים תהיה רק חובה אחת: ללמד. לסגל לא תהיה

מחויבות אקדמית רחבה, אלא רק ללמד. בדרך כזו לא צומחת אקדמיה, לא צומח עיון משפטי ולא יתכן מקצוע משפטים ללא אותו פן אקדמי עיוני שיוצר דיאלוג בין המקצוע לבין בתי-המשפט. החלק של התפתחות

לחברים עצמם או לבניהם היא טענה חמורה שלא יכירנה מקומה.

היו מצדדים רבים לשיקול הזה, הוא הועלה בריש גליה. כשחברים הועמדו על הפגם של הטענה הם התעקשו שזו טענה נכונה וראוי לעמוד עליה. אני מבקש לציין פה לטובה את ראש הלשכה שהתנגד לה וגרס שזו גישה פסולה.

ש. האם נכון היה להטיל על הלשכה את התפקיד שהטיל עליה החוק?

ת. **בדיעבד אני חושב שלא היה נכון להטיל בחוק על הלשכה את התפקיד שהוטל עליה.** הלשכה היא גוף סטטוטורי שיש לו חובה כלפי חבריו, אם כי יש לו אחריות ציבורית, וכגוף סטטוטורי הוא פועל במסגרת כללי המשפט המינהלי ואותם הכללים מחייבים אותו: נאמנות, הגינות וכיו"ב. יחד עם זה, אני יכול להיות מסופק אם הלשכה מסוגלת להפעיל קריטריונים אקדמיים באופן עצמאי שמאפשרים לה אותו פיקוח שמתחייב מן החוק. **אבל מרגע שהלשכה קבלה את התפקיד הזה, טוב היה לדעתי שבעצמה היתה יוצרת את הסטנדרט הגבוה של בית הספר והיתה מציבה משוכה אחראית לקביעת קריטריונים להוראת המשפטים.** אני מעריך שהלשכה נערכת לקביעת קריטריונים שוויוניים, שהועתקו בד"כ מכללי המועצה להשכלה גבוהה. מבחינה זו, תפרץ פירצה רחבה מידי. ואנשים שעניינם עסק יהיו אלה שיכנסו לתחום זה, ותנאי הקבלה שלהם עלולים להיות נמוכים מהרצוי והגישה עלולה להיות עסקית טהורה.

אם יש ביקוש כל כך גבוה, הפיתוי גדול מידי וגם הקריטריונים של הלשכה לא יוכלו למנוע את השטפון הזה. זה הסיכון בפניו אנו עומדים.

אני חושב שצריך להסמיך רק פקולטות למשפטים, במסגרת אקדמית, תחת פיקוח של המועצה להשכלה גבוהה, תוך שפותחים את השערים של הפקולטות ומאפשרים לקבוע שכ"ל מדורג, קובעים מסגרת חופשית יותר, פתוחה יותר, מאפשרים שימוש בכח האדם הקיים ובמתקנים הקיימים ועל ידי כך מרחיבים את גבולות המקצוע מצד אחד, אבל שומרים על פרופורציה נכונה, להמנע מפריצה בלתי אחראית של המסגרת.

מסגרת של לימודי המשך של עו"ד, אבל לא נועד לספק את הידע הבסיסי במשפטים, ועוד העלו טענה לפיה הלשכה נכנסת לסיכונים שהיא איננה יודעת מה גודלם מצד אחד, ומאידך אם העדפה לבני עו"ד אז אין טעם להלשכה תהיה מעורבת.

המניע של נציגים אלו היה התועלת שתצמח מפתחת ב"ס כזה לעוה"ד ולבניהם אותם הם מבקשים להכניס לתוך מסגרת של לימודים.

לדעתי כל אחת מהטענות לא מוצדקת ולא נכונה. מבחינת הלשכה אני חושב שטוב וראוי שדוקא הלשכה תעסוק בחינוך מקצועי במיוחד משנפתח לה השער. ראיתי את האפשרות שהמכון יקבע סטנדרטים גבוהים ביותר לרמה של בתי הספר למשפטים שנקבעה בחוק. אנחנו יכולים להיות אותו מגדלור משפטי שלפיו יתישרו כל בתי הספר האחרים למשפטים.

אילו המכון היה פותח ב"ס כזה והיו נקבעים סטנדרטים כל כך גבוהים, כה יכלה לאמר שלאור החובה להקפיד על רמה גבוהה, כשהלשכה משמשת דוגמא אישית, הקריטריונים צריכים להיות הרבה יותר מחמירים. חשבתי גם שטוב ללשכה, הן מבחינת הדימוי הציבורי שלה והן מבחינת האחריות הציבורית, שתהיה מעורבת בנושא שהחקיקה בכנסת ראתה בו שליחות חברתית. מבחינת המכון, הוא כבר גוף קיים שבשנים האחרונות הצליח במתן השכלה מעמיקה לצבור גדול של עו"ד, יש לו הידע ויש לו המסגרת הניהולית המתאימה כדי לנהל ב"ס כזה, ומבחינת מגמות היסוד של המכון הוא מסוגל למלא את התפקיד הזה. מבחינת הטענות הפרגמטיות: לדעתי **הטענה שהלשכה לא צריכה להיות מעורבת בנושא שלא צומחת תועלת**

המשפט באמצעות מחקר הוא חיוני ובלעדיו אי-אפשר לתאר התפתחות של מערכת משפטית כלשהי. את זה לא יעשו בתי-הספר למשפטים.

לדעתי החוק לא טוב, ומוטב לולא התקבל.

ש. תוכל לתת לנו סקירה קצרה על מגמות עכשויות של המכון ופעילויותיו?

ת. לאחרונה שינה המכון חזות בנושא ההשתלמויות השוטפות. ב-3 השנים הראשונות שלי כמנהל המכון התמקדנו על ימי עיון והיה לכך ביקוש עצום בקרב עורכי הדין. בשלב מסויים הורגשה רוויה, הורגש מיצוי ההשתלמויות על דרך של ימי עיון ועברנו להשתלמויות עומק, ומידת ההשתתפות בהן עולה על כל

המשוער. להשתלמות עומק כמה מטרות: א. מיועדת למי שכבר "טעם" את המקצוע, נותנת לימודי שלב שני למקצוע. ב. היא כוללת 20 פגישות, מכסה כמעט את כל הקטגוריה המשפטית בהיבטים המעניינים את ציבור עוה"ד. ג. כוונת השתלמות העומק להיות אינטגרטיבית, כלומר להפגיש את עוה"ד עם התפתחויות אינטרדיסיפלינריות של המקצוע.

למשל, אם עוסקים בנוזיקין - חידושים רפואיים, חידושים אקטואריים, דרכים להערכת נכסים, להערכת פיצויים. המכון יכול באופן שיטתי וסביר לספק את החסר הזה.

חידוש נוסף של המכון הוא בתחילת פעילות ליישום החלטת ההנהלה לפרסם חלק מההרצאות שניתנות במכון, באמצעות הוצל"א של הלשכה. קבצי הרצאות אלו ימלאו במידה מסויימת את החסר בספרי הלימוד (text books) הקיים במקצוע המשפטים.

כמו כן ראוי לציין את פעילותו של המכון בנושא השתלמויות הנופש. הללו הפכו יותר עממיות מבחינת הקהל המגוון ומאידיך יותר מעמיקות מבחינת ההרצאות שניתנות. המיוחד בהשתלמויות הללו הוא בשילוב תורה עם חברה.